

เอกสารสัมมนา แม่น้ำโขง หมายเลข 10

การค้าเสรี: จากสงครามฝิ่นถึง FTA

ชเนศ อภรณ์สุวรรณ

แม่น้ำโขง : วิกฤติ การพัฒนา และทางออก

The Mekong Basin : Crisis - Development - Alternatives

ณ ห้องประชุมโรงแรมรอยัลแม่โขง จ.หนองคาย

วันพุธที่ 25 - พฤหัสบดีที่ 26 มกราคม 2549

เลขอนุญาต ที่ ศ. ๒/๒๕๑๙

เลขที่คำขอ ที่ ๒/๒๕๑๙

ใบอนุญาตจัดตั้งสมาคมหรือองค์การ

ตามที่
ได้ขออนุญาตจัดตั้ง
โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

นายป๋วย อึ๊งภากรณ์

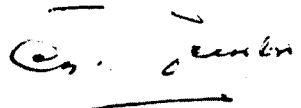
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

๑. ส่งเสริมการจัดทำตำราภาษาไทยในแขนงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งระดับมหาวิทยาลัย และก่อนมหาวิทยาลัย
๒. เผยแพร่ตำราของมูลนิธิในหมู่ผู้สอนวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ที่วราชนาณาจักร
๓. ส่งเสริมการเรียบเรียงงานวิจัย และตำราชั้นสูง และรวบรวมเอกสาร ทางวิชาการออกตีพิมพ์
๔. ส่งเสริมกิจกรรมทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
๕. ไม่ทำการค้ากำไร และไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

และมีที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร นั้น

กรรมการศาสนาได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ดำเนินการจัดตั้งได้ และขอให้ปฏิบัติตามคำ
ข้อบังคับของกรรมการศาสนา โดยเคร่งครัด

อนุญาต ณ วันที่ ๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๙

(นายวัชร เยี่ยมโชติ)
อธิบดีกรรมการศาสนา

การค้าเสรี: จากสงครามฝิ่นถึง FTA

ชนเผ่า อารยณ์สุวรรณ
โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประวัติศาสตร์ของการค้าเสรีคือประวัติศาสตร์ของการค้าระหว่างประเทศ รวมศูนย์อยู่ที่ความเคลื่อนไหวในการผลักดันให้เปิดตลาดในประเทศต่างๆ อย่างเสรีคือไม่มีอะไรขวางกั้นเลย มาร์กซให้นิยามสั้นๆ แต่ได้ใจความมากที่สุดคือ "เสรีภาพของทุน" (Freedom of capital) ในช่วงการทำลายระบอบกรรมสิทธิ์ระบบศักดินา ระบบทุนได้ทำลายอุปสรรคเก่าลงไป และสร้างการแข่งขันที่เรียกว่า "การค้าเสรี" ขึ้นมา เพื่อนำไปสู่การเปิดตลาดใหม่ และทำให้ตลาดเก่าเป็นประโยชน์มากที่สุด นั่นคือการทำให้ประเทศที่มีศักยภาพตกเป็นอาณานิคมหรือตลาดใหม่¹

มโนทัศน์การค้าเสรีมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องยาวนานถึงราว 5 ศตวรรษ ประเทศที่เริ่มต้นแนวคิดดังกล่าวคืออังกฤษและประเทศอื่นๆ ในยุโรป มโนทัศน์การค้าเสรีสะท้อนถึงวัฒนธรรมการค้าของอังกฤษ ซึ่งมีความเป็นมาอันต่างจากการค้าของประเทศยุโรปอื่นๆ ที่สำคัญคือการผนวกและสร้างสรรค์การทำการค้าให้เข้ากับปรัชญาสังคมและการเมือง กับแนวคิดศาสนา และความต้องการทางเศรษฐกิจได้อย่างกลมกลืนมากที่สุด ก่อเกิดเป็นวัฒนธรรมการค้าที่ไม่ใช่วัฒนธรรมคนชั้นต่ำที่ไร้คุณค่า หากแต่กลายเป็นวัฒนธรรมและค่านิยมที่มีระดับมีความเป็นเหตุเป็นผล และเป็นเครื่องมือและวิถีทางในการดำรงชีพและสร้างความเจริญให้แก่สังคมส่วนรวมได้อย่างดีอีกด้วย

เฟรดเดอริค เองเกลส์อธิบายความหมายของการค้าเสรีในอังกฤษยุคเริ่มต้น ว่าหมายถึง "การปรับเปลี่ยนนโยบายภายในประเทศและระหว่างประเทศ ในด้านการค้าและการเงินทั้งหมด เพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของชนชั้นนายทุนอุตสาหกรรม (manufacturing capitalists) เพื่อบรรลุจุดหมายนี้

อุปสรรคทั้งหลายที่สกัดกั้นการผลิตทางอุตสาหกรรมจักต้องถูกกำจัดออกไปอย่างไร้ความปรานี ระบบภาษีขาเข้าและออกและระบบการเก็บภาษีในประเทศทั้งหมดต้องถูกปฏิวัติ ทุกอย่างถูกทำให้ขึ้นต่อจุดหมายเพียงอย่างเดียว ซึ่งจุดหมายอันเดียวนั้นคือสิ่งที่สำคัญสำหรับชนชั้นนายทุนอุตสาหกรรมเท่านั้น ด้วยการทำให้วัตถุดิบมีราคาถูกที่สุด รวมทั้งวิถีในการดำรงชีพของชนชั้นกรรมกรด้วย ทำให้ค่าแรงลดต่ำลงและถูกที่สุด ในที่สุดอังกฤษก็จะกลายเป็น "โรงงานของโลก" (workshop of the world) บรรดาประเทศอื่นๆ ทั่วโลกก็จะกลายเป็นตลาดของสินค้าอุตสาหกรรมอังกฤษเหมือนดังที่ไอร์แลนด์ได้เป็นมาแล้ว แล้วก็ส่งวัตถุดิบและอาหารให้แก่อังกฤษ อังกฤษจะเป็นศูนย์กลางใหญ่ของโลกเกษตรกรรม ที่มีประเทศเกษตรกรรมเช่นไอร์แลนด์ที่ปลูกข้าวโพดและฝ้ายมากขึ้นเรื่อยหมุนล้อมรอบดวงอาทิตย์แห่งอุตสาหกรรม ช่างเป็นอนาคตที่สดใสเสียนี้กระไร!"²

นักเศรษฐศาสตร์คนแรกๆ ที่นำเสนอโมโนทัศน์และนโยบายการค้าเสรีคือเดวิด ริคาร์โด และอดัม สมิท นโยบายการค้าเสรีมีกำเนิดในแนวคิดและการปฏิบัติของลัทธิพาณิชย์นิยมมาก่อนเหมือนกัน ข้อที่ต่างคือเมื่อระบบทุนนิยมเริ่มพัฒนากล้าแข็งขึ้น และชนชั้นนายทุนอุตสาหกรรมสามารถยึดกุมอำนาจรัฐได้ ทำให้ผลประโยชน์ของชนชั้นตนกลายเป็นผลประโยชน์ของชาติได้ ในเวลานั้นเองที่ลัทธิการค้าเสรีออกมาวิพากษ์และโค่นล้มลัทธิพาณิชย์นิยมลงไป นี่เองที่มีคนกล่าวว่ลัทธิการค้าเสรีได้ผ่านการต่อสู้อย่างไม่เบากับปรปักษ์หลายสำนักความคิดและทฤษฎี เช่น ลัทธิพาณิชย์นิยม (Mercantilism), ลัทธิปกป้องการค้า (Protectionist) ลัทธิแยกตัวโดดเดี่ยว (Isolationist) แม้ลัทธิคอมมิวนิสต์ (Communism) ด้วยก็ตาม นอกจากสู่ในทางทฤษฎีและความคิดแล้ว สาวกของลัทธิการค้าเสรียุคแรก เช่น จอห์น เบาว์ริง ยังซ่อนคมมีดไว้ในรอยยิ้มและคำพูด พร้อมทั้งจะใช้กำลังทหารทำสงครามระหว่างประเทศเพื่อให้ไปบรรลุจุดหมายของตนให้ได้ สงครามเพื่อการค้าเสรี ที่สำคัญและเป็นตัวอย่างรูปธรรมที่สุดได้แก่ สงครามฝิ่น ระหว่างอังกฤษกับจีน ซึ่งเป็นสงครามเพื่อบังคับให้จีนเปิดตลาดให้กับสินค้า (ทุน) ของอังกฤษนั่นเอง

สงครามฝิ่น (The Opium Wars)

คือสงครามระหว่างอังกฤษกับจีนสองครั้งๆ แรกในปี ค.ศ. 1834-1843 ครั้งที่สอง ในปี 1856-1860 ซึ่งฝรั่งเศสเข้าร่วมการรุกรานจีนด้วย ในที่สุดก็สามารถบีบบังคับให้จีนยอมเปิดประเทศ หรือเปิดเมืองท่าสำคัญๆ ที่เจ้าอาณานิคมใหญ่ต้องการให้เป็นตลาดสำหรับสินค้าอุตสาหกรรมและทุนแก่อังกฤษและฝรั่งเศส

จุดสำคัญที่ไม่ใคร่ได้ทำให้กระจ่างในประวัติศาสตร์ช่วงนั้น คือสงครามฝิ่นไม่ใช่เรื่องของความขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายจนเกิดการใช้กำลังทหารเข้าแก้ไขปัญหา หากในภาพรวมของประวัติศาสตร์ระบบทุนนิยมสมัยใหม่ (ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ที่ทรงพลังที่สุดในยุคนั้นและต่อๆ มา) การเปิดประตูเมืองจีนอย่างไม่มีข้อจำกัดและตามความต้องการของตะวันตก ซึ่งในกรณีนี้คืออังกฤษนั้น ต้องพูดว่าเป็นขั้นพัฒนาการของระบบทุนโลกและของอังกฤษในฐานะเจ้ามหาอำนาจทุนโลกที่สำคัญยิ่ง ดังนั้นสงครามนี้จึงไม่ใช่เรื่องของสงครามดังที่รู้จักกันประวัติศาสตร์ของอาณาจักร ที่เป็นเรื่องของการแผ่อำนาจการเมืองของกษัตริย์หรือจักรพรรดิองค์ใดองค์หนึ่ง หากแต่สงครามฝิ่นคือการแผ่อำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ของ ระบบเศรษฐกิจการเมืองทุนนิยม ที่จะก้าวขึ้นมาเป็น "พระเจ้าองค์ใหม่"

จีนทำการค้ากับอังกฤษมานานจากปี 1760 ถึง 1834 แต่อยู่ภายใต้ระบบผูกขาดโดยพ่อค้าจีนที่เรียกว่า "โคหอง" และจำกัดในเมืองท่ากวางตุ้งทางภาคใต้เท่านั้น ฝ่ายอังกฤษดำเนินการค้าโดยบริษัทอีสต์อินเดีย ปรากฏว่าอังกฤษเสียดุลการค้ามาโดยตลอด สินค้าจีนที่ขายได้ดีมากคือใบชา ทำให้บริษัทอีสต์อินเดียขาดทุนมาตลอด ในปี 1813 รัฐบาลอังกฤษยุติการผูกขาดของบริษัทอีสต์อินเดีย แต่อนุญาตให้ทำการค้าในเมืองจีนต่อไปอีก 20 ปี ในทศวรรษปี 1820 ถึง 1830 บริษัทอีสต์อินเดียพบสินค้าตัวใหม่ที่ทำการกำไรให้อย่างงดงาม นั่นคือฝิ่น ไม่รอช้าบริษัทฯซึ่งไม่มีอนาคตทางธุรกิจอีกต่อไปแล้ว ทำการส่งฝิ่นเข้าไปขายในเมืองจีนเป็นการใหญ่ ผลคือดุลการค้าเปลี่ยนไปอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ ระหว่างปี 1800 และ 1810 จีนเคยได้เปรียบดุลการค้ากับอังกฤษถึง 26 ล้านดอลลาร์ แต่ระหว่างปี 1828 ถึง 1836 จีนต้องขาดดุล

การค้าถึง 38 ล้านเหรียญดอลลาร์ จากนั้นบรรดาพ่อค้าอังกฤษในแมนเชสเตอร์พากันตื่นตื่นกับตลาดการค้าในจีน พวกเขาร้องไห้ยกเลิกการผูกขาดโดยบริษัทอีสต์อินเดีย และเปิดประตูการค้าในจีนให้เสรีแก่ทุกคน ผลประการสำคัญในการยกเลิกการผูกขาดของบริษัทอีสต์อินเดียคือ การทำให้รัฐบาลอังกฤษต้องเผชิญหน้ากับทางการจีนโดยตรง และนี่เองคือปมเงื่อนและที่มาของความรุนแรงในการค้าเสรีที่จะตามมา

มูลเหตุในการเกิดสงครามหลังจากที่รัฐบาลอังกฤษยกเลิกการผูกขาดของบริษัทอีสต์อินเดีย มาจากนโยบายของรัฐบาลอังกฤษ (ลอร์ดปาล์มเมอร์สตัน Lord Palmerston เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ) ที่ให้หาทางทำให้การค้ากับจีนเติบโตใหญ่มากขึ้น แต่ก็ไม่ลืมหยอดว่าอย่าทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งกับทางการจีน นี่เป็นความต้องการที่ไม่อาจเป็นจริงได้ เพราะพ่อค้าอังกฤษก็รู้ว่ารัฐบาลชิงไม่ต้องการมีความสัมพันธ์ทางการค้าโดยตรงกับรัฐบาลอังกฤษแต่ประการใด เพราะไม่มีความจำเป็น เมื่อปาล์มเมอร์สตันแจ้งให้ลอร์ดเนเปียร์ (Lord Napier) ผู้ตรวจประจำเมืองกวางตุ้งของรัฐบาลอังกฤษ ไปทำการนัดหมายกับฝ่ายจีนเพื่อเข้าพบเจรจาเรื่องสัญญาการค้า แต่เขาเข้ามาถึงเมืองหวงผู่โดยไม่ได้รับคำอนุญาตจากข้าหลวงตรวจการของจีนประจำเมืองกวางตุ้ง เจ้าหน้าที่จีนจึงไม่ยอมให้พบ จดหมายของเขาก็ไม่ได้รับการพิจารณาจากฝ่ายเจ้าหน้าที่จีน โดยให้เหตุผลว่าเขาไม่ได้ปฏิบัติตามแบบฟอร์มของทางการจีนที่มีอยู่ เมื่อเนเปียร์ปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามระเบียบของทางการจีน ข้าหลวงตรวจการของจีนจึงประกาศยกเลิกสิทธิการค้าของอังกฤษ³ และที่หนักกว่านั้นคือบอกให้เนเปียร์เดินทางออกจากกวางตุ้งไปเสีย เนเปียร์ไม่พอใจอย่างหนัก จึงตัดสินใจใช้กำลังอาวุธเข้าจัดการ นำสังเกตว่าลอร์ดเนเปียร์มีความสนิทสนมกับพ่อค้าอังกฤษในจีนชื่อนายวิลเลียม จาร์ดีน เมื่อมาเมืองจีน เนเปียร์ก็พักอยู่ในคฤหาสน์ของจาร์ดีน และจาร์ดีนก็ช่วยเป็นผู้ติดต่อกับฝ่ายจีนให้⁴

นโยบายเรือปืนของเนเปียร์ คือสั่งให้เรือปืนสองลำแล่นเข้าแม่น้ำเพิร์ลเพื่อขู่ขั้วญ ฝ่ายจีนก็ตั้งด่านกีดขวางไม่ให้เรือขึ้นไปได้ และเตรียมใช้อาวุธตอบโต้ด้วย นำสังเกตว่าในขณะที่ฝ่าย (พ่อค้า) อังกฤษใช้รัฐบาลและกองกำลังของประเทศเข้าจัดการในกรณีพิพาทนี้ (รัฐนำเอกชน) แต่ฝ่ายจีนกลับต่อสู้ด้วย

การอาศัยโคหอง ซึ่งเป็นการจัดตั้งของพวกพ่อค้าจีน ไม่ใช่รัฐบาลและราชการจีน (เอกชนนำรัฐ) หลังจากตรึงกันได้ 17 วันในที่สุด เนเปียร์เริ่มล้มเจ็บบ้างยอมถอยกลับและไปพักอยู่ในมาเก๊า ต่อมาเขาป่วยตายด้วยไข้มาเลเรียในเมืองนั้น ผลจากการณีเรือปืนในแม่น้ำเพิร์ลคือการสร้างความเชื่อมั่น (ที่ผิด) แก่ฝ่ายทางการจีน ว่าพวกเขาสามารถใช้นโยบายไม่แข็งกับอังกฤษได้

ผลพวงของการประลองกำลังและยุทธวิธีของทั้งสองฝ่ายในยกแรก ทำให้ต่างฝ่ายต่างมีความมั่นใจในกำลังและความเชื่อมั่นของตนมากยิ่งขึ้น ฝ่ายอังกฤษโดยกระทรวงการต่างประเทศไม่ลังเลอีกต่อไปในการใช้กำลังอย่างเต็มที่เพื่อจะทำให้จีนยอมรับสัญญาการค้าที่เสรีและเท่าเทียมกับอังกฤษให้ได้ ในปี 1838 กองเรือรบของอังกฤษได้ไปรวมพลกันอยู่ในตอนใต้ของประเทศจีน

ต่อมาถึงปัญหาการค้าฝิ่นเถื่อน ซึ่งอังกฤษนำเข้ามายาขายได้กำไรจำนวนมาก จีนจึงใช้อำนาจเต็มที่จัดการกับการค้าฝิ่นในดินแดนจีน ถือว่าเป็นสินค้าผิดกฎหมาย ข้าราชการพิเศษของจักรพรรดิเดินทางมาจัดการเรื่องฝิ่นในเมืองกวางตุ้งด้วยตนเอง เขาสั่งให้พ่อค้าต่างชาตินำฝิ่นมามอบให้ทางการทั้งหมด แล้วโยนลงน้ำจนหมด พ่อค้าอังกฤษย้ายไปอยู่ในมาเก๊า การค้าฝิ่นเถื่อนยังมีประปรายต่อมา

มีการออกกฎหมายให้เรือสินค้าอังกฤษประกาศยอมรับว่าจะไม่ค้าฝิ่นก่อนเข้ามา แต่พ่อค้าอังกฤษไม่สนใจ ด้วยการแล่นเรือเข้าไปในแม่น้ำเพิร์ล เกิดกรณีฆาตกรรมชาวจีนโดยคนอังกฤษ เจ้าหน้าที่อังกฤษไม่ยอมส่งตัวผู้ร้ายขึ้นศาลจีน นำไปสู่การเกิดการปะทะกันในปี 1839 รัฐบาลอังกฤษให้ตอบโต้ด้วยการใช้กำลังที่เหนือกว่าทางเรือและกองทหาร ในที่สุดอังกฤษระดมยิงเมืองนานกิง จีนต้องยอมสงบศึก ด้วยการลงนามในสนธิสัญญานานกิง 1842 มีเนื้อหาสำคัญคือจีนต้องเปิดเมืองท่า 5 เมือง และให้ต่างชาติตั้งกงสุลประจำเมืองได้ กำหนดอัตราภาษีที่แน่นอนและต่ำพอควร ยกเลิกระบบโคหอง จ่ายค่าฝิ่นที่ถูกทำลายและชดเชยค่าเสียหายในการสงคราม ยกเกาะฮ่องกงให้อังกฤษ มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และอังกฤษเป็น "ชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง"

สงครามฝิ่นครั้งที่ 2 หรือสงครามเรือแอโร

สงครามฝิ่นครั้งที่ 2 เป็นผลโดยตรงของการเติบโตใหญ่ของลัทธิจักรวรรดินิยม (นายทุน) อังกฤษต้องการแก้แค้นจากสัญญาการค้าใหม่ เพื่อให้ตนได้รับประโยชน์จากการค้ามากขึ้น แรกๆ นั้นอังกฤษพอใจในประโยชน์ที่ได้จากสัญญานานกิง บรรดาพ่อค้าและมิชชันนารีจำนวนมากพากันเดินทางเข้าไปเมืองท่าจีนที่เปิดใหม่ เซี่ยงไฮ้ก็เริ่มกลายเป็นเมืองการค้าที่คึกคักมากกว่าเพื่อน ทว่าพวกพ่อค้า มิชชันนารีบางคนและกลาสีเรืออังกฤษในเมืองท่าตามสนธิสัญญามีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ทำการดูถูกคนจีนเป็นต้น จากนั้นเมืองท่าเช่น หนิงโปและฟูโจว การค้าไม่ดี ข้าหลวงอังกฤษจึงคิดหาทางเปิดเมืองท่าใหม่ขึ้น มีแรงกดดันจากหอการค้าแมนเชสเตอร์ในอังกฤษให้บังคับจีนเปิดเมืองท่าและดินแดนในประเทศให้พ่อค้าและคนอังกฤษเดินทางเข้าไปได้เสรี รัฐบาลอังกฤษรับลูกและเริ่มกดดันจีน

สถานการณ์ขณะนั้นรัฐบาลจีนไม่อาจรักษาอำนาจศูนย์กลางดั้งเดิมได้ เกิดกบฏไต้ผิง เมืองท่าต่างๆ ถูกตะวันตกทำให้เป็นเขตสัมปทานของพวกตน สภาพดังกล่าวนี้ที่ประธานเหมาเจ๋อตงในเวลาต่อมาวิเคราะห์ว่าเป็นการที่ประเทศจีนตกเป็น "กึ่งเมืองขึ้น-กึ่งศักดินา" มูลเหตุของการเกิดสงครามฝิ่นครั้งที่ 2 หากอ่านจากประวัติศาสตร์ ก็จะได้คำพรรณนาคล้ายๆ กัน คืออังกฤษพยายามขอแก้ไขสัญญานานกิง แต่ฝ่ายจีนก็ไม่ยอม แล้ววันหนึ่งก็เกิดเรื่องทะเลาะกันที่จะต้องทำให้ทางการอังกฤษสามารถเข้ามาจัดการปัญหาขัดแย้ง แล้วนำไปสู่การลงมือปราบความโหดของจีนลงไป

ในช่วงนั้นเองที่ข้าหลวงฮ่องกงและผู้แทนการค้าของอังกฤษคนใหม่ก็เดินทางมาถึงในปี 1856 เขาชื่อเซอร์จอห์น เบาว์ริงนั่นเอง ก่อนหน้านี้นี้เขาได้รับแต่งตั้งให้เป็นกงสุลกวางตุ้ง (1848) เบาว์ริงเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอังกฤษในปีกวราดิคัล (แปลว่าก้าวหน้ากว่าปกติ) เป็นผู้นิยมปรัชญาของเจเรมี เบนแธมและเป็นเลขานุการของสมาคมสันติภาพ (Peace Society) แต่ในบทบาทใหม่เขาไม่ลังเลในการผลักดันให้อาณาจักรอังกฤษขยายตัวออกไปทั้งเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และขยายอย่างรวดเร็วด้วย ไม่ใช่ค่อยๆ คลานไป ดังนั้น เขาจึงไม่มีปัญหาในการใช้กำลังทางทหารเข้าบังคับให้

เปิดตลาดเสรีในเอเชีย หากจำเป็น

ระหว่างเกิดกบฏไถ่ผิง แรกๆ อังกฤษสนับสนุนฝ่ายกบฏ คิดว่าอาจจะทำให้การเจรจาติดต่อกับรัฐบาลใหม่ที่มาจากฝ่ายกบฏง่ายขึ้นกว่าเก่า แต่พอนานเข้า เบาวริงเองเริ่มเปลี่ยนใจ เขามองว่าหากฝ่ายกบฏไถ่ผิงเกิดชนะจริงๆ จะสร้างความลำบากและอุปสรรคอื่นๆ อีกมากให้แก่อังกฤษในการจัดการกับจีนในอนาคต เขาเขียนบันทึกถึงรัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษขณะนั้นว่า "จากเหตุการณ์ทั้งหมดในขณะนี้ ข้าพเจ้ามีจุดหมายและเป้าหมาย (คือ) การเปิดประเทศจีน และหากท่านจะสนับสนุนข้าพเจ้า และมีเพื่อนร่วมงานที่สหรัฐอเมริกาได้ส่งมาให้ เราจะเปิดประเทศจีน ไซ้! และด้วยกุญแจทั้งหลายของสันติภาพ" (Now at all events I have an end and an object, to open China and if you will support me, and I have such colleagues as the U.S. have now sent, we will open China. Aye! And with the keys of peace.)⁵

แต่ความฝันของเบาวริงไม่อาจเป็นจริงได้ในขณะนั้น เพราะกองทัพเรืออังกฤษไม่พร้อมจะหนุนช่วยได้มากกว่าที่ทำอยู่ และแม้จะยุ่งกับการปราบกบฏไถ่ผิง รัฐบาลซิงก็ยังไม่ยอมอ่อนข้อให้แก่คำเรียกร้องของเบาวริง ง่ายเหมือนกับทำกับสยาม สิ่งที่เบาวริงต้องการจากรัฐบาลจีนคือ การให้มีทูตอังกฤษในปักกิ่ง ให้กงสุลอังกฤษติดต่อโดยตรงถึงข้าหลวงจีน ปรับลดอัตราภาษี ให้การค้าฝิ่นถูกต้องตามกฎหมาย ร่วมกันปราบโจรสลัด แก้นโยบายการอพยพคนไปต่างประเทศ ขณะที่สถานการณ์ยังไม่อำนวยให้เบาวริงไข่ม้วนแข่งกับจีนได้ถนัด ทันใดก็เกิดกรณีเรือแอร์โรขึ้น

กรณีนี้ในฉบับที่ง่ายที่สุดคือเจ้าหน้าที่จีนจับเรือแอร์โร ซ้อหาค้าของเถื่อน แต่เจ้าของเรือประท้วงอ้างว่าเป็นเรือสัญชาติอังกฤษ และกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่จีนทำลายธงชาติอังกฤษที่ติดในเรือด้วย เรื่องไปถึงกงสุลอังกฤษประจำกวางตุ้ง นายแฮร์รี ปาร์กส ซึ่งเพิ่งกลับจากการทำสัญญาเบาวริงเปิดสยามประเทศให้กับการค้าเสรีมาหมาดๆ ปาร์กสเป็นคนหนุ่มจึงมีไฟแรงและต้องการขยายผลประโยชน์ของอังกฤษออกไปให้เต็มที่ โดยเฉพาะจีนซึ่งเป้าหมายมานาน เขาจึงฉวยโอกาสนี้เดินเรื่องต่อเพื่อไปบรรลุจุดหมายทางการเมืองของจักรวรรดิอังกฤษ เขาอ้างเกียรติภูมิของอังกฤษที่ถูกย่ำยีในการ

กระทำของเจ้าหน้าที่เมืองท่าจีน จึงเรียกร้องให้จีนทำการขอโทษอย่างเป็นทางการ พร้อมกับให้ปล่อยตัวลูกเรือซึ่งเป็นคนจีนทั้งหมดอย่างไม่มีเงื่อนไข ไม่ต้องสงสัยว่า เหตุที่แฮร์รี่ ปาร์กสสามารถวางตัวอย่างยะโสโอหังได้เช่นนี้ เพราะเขาได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากรุ่นพี่ที่ฮ่องกง เซอร์จอห์น เบาวริง ข้าหลวงใหญ่ประจำเกาะ

จากนั้นเหตุการณ์ก็ดำเนินไปตามพล็อต ฝ่ายทางการจีนไม่ยอมรับข้อเสนอใดๆ ทั้งสิ้น ฝ่ายปาร์กสก็ยืนยันเด็ดขาดว่าคราวนี้ไม่ยอมลดราวาศอกให้อีกแล้ว เมื่อการเจรจาไม่เป็นผล ก็เหลืออยู่ทางเดียวคือการใช้อำนาจบาตรใหญ่ กองเรืออังกฤษก็เคลื่อนเข้ามาแล้วทำการระดมยิงที่ทำการเมืองกวางตุ้งในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1856 วิกฤติการณ์ก่อตัวขึ้นและขยายใหญ่ขึ้นเรื่อย เบาวริงบันทึกไว้ว่า "...ปัญหาที่ บัดนี้ได้กลายเป็นเรื่องใหญ่ที่เกี่ยวข้องถึงความสัมพันธ์ในปัจจุบันและอนาคตระหว่างเรากับจีนไปแล้ว" รัฐบาลอังกฤษเห็นด้วยกับท่าทีและทรศนะของเซอร์ จอห์น เบาวริงและแฮร์รี่ ปาร์กส แต่ฝ่ายค่านในรัฐสภาไม่เห็นด้วย รวมทั้งนักการเมืองเช่นลอร์ดจอห์น รัสเซล ค็อบเด็น แกล็ดสโตน และดิสราเอลลี วิพากษ์จุดยืนของปาล์มเมอร์สตัน รัฐมนตรีต่างประเทศ แต่ฝ่ายค่านและวิพากษ์แพ้คะแนนเสียงโหวตในรัฐสภา วิธีการที่ปาล์มเมอร์สตันใช้ในการสร้างความชอบธรรมแก่นโยบายเรือปืนคือการกล่าวหาว่าจีน ในกรณีนี้คือข้าหลวงประจำกวางตุ้ง นายเยะหมิงเจิง (Yeh Ming-ch'en) ว่ามีพฤติกรรมที่ป่าเถื่อนและโหดร้าย อันเป็นภาพลักษณ์ที่ตะวันตกสร้างขึ้นให้กับผู้นำรัฐเอเซียทั้งหลายในสมัยนั้น ทั้งๆ ที่เยะหมิงเจิงมีหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์และดำเนินการตามแบบแผนที่ทำมาของรัฐบาลจีนอย่างมีประสิทธิภาพและจงรักภักดีที่สุดคนหนึ่ง⁶

ข้อมูลที่ได้จากการอภิปรายในรัฐสภาลอนดอนและจากหนังสือพิมพ์ขณะนั้น ปรากฏว่าข้ออ้างในการใช้กำลังทหารกับจีนนั้น ล้วนเป็นคำเท็จของฝ่ายอังกฤษทั้งสิ้น กล่าวคือเรือแอโรว์นั้นไม่ใช่เรือของคนอังกฤษ หากแต่เป็นเรือของคนจีน สร้างโดยคนจีนและมีลูกเรือเป็นคนจีนทั้งสิ้น ข้อที่ก่งสุลอังกฤษอ้างว่าเรือลำนี้เป็นเรืออังกฤษเพราะอ้างว่ามีหลักฐานการจดทะเบียนกับก่งสุลอังกฤษ แต่ความจริงคือพ่อค้าจีนที่ใช้เรือลำนี้ในการค้าสินค้าเถื่อน ได้

ลักลอบทำการจดทะเบียนปลอมกับกงสุลอังกฤษ เพื่อเลี่ยงการจับกุมของทางการจีน ส่วนข้อหาว่าเจ้าหน้าที่จีนชักธงอังกฤษลงมาทำการลอบลู่่นั้น หลักฐานแย้งว่าจริงๆ แล้วเรือลำนั้นไม่ได้ชักธงขึ้นมาก่อนแล้ว ดังนั้นเจ้าหน้าที่จีนจึงไม่ได้ทำการชักธงอังกฤษลงมาแต่ประการใด

ผลจากการอภิปรายและเปิดโปงพฤติกรรมของทางการอังกฤษในกวางตุ้ง มีการวิพากษ์และกระทั่งประณามเบาวิริงด้วย ลอร์ดเดอริบ์กล่าวในสภาว่าเซอร์จอห์น เบาวิริง สาธุศิษย์ก้นกุฎิของเบนแธม อ้างว่าทำเพื่อมนุษยชาติด้วยการกระทำที่ตรงข้ามกับความเป็นนักมนุษยธรรมอาชีพ พิทักษ์ประโยชน์ของชาติที่แท้จริงบนลัทธิธรรตประโยชน์ โดยเน้นถึงความแม่นยำในระเบียบทางการทูต ฯลฯ เช่น เมื่อเบาวิริงขอพบกับแยะหมิงเจิง ฝ่ายข้าหลวงตรวจการจีนก็ตกลง แต่นัดให้มาพบกันที่บ้านของพ่อค้าจีนคนหนึ่งทำให้เบาวิริงไม่ยอมเสียเกียรติไป หากแต่ต้องเป็นที่ทำการของข้าหลวงจีนเอง⁷

บรรดาพ่อค้าและชุมชนคนอังกฤษในเมืองจีนต่างพากันสนับสนุนจุดยืนและท่าทีของเบาวิริงอย่างเต็มที่ นายเกรกสัน ประธานของบริษัทอีสต์อินเดียและสมาคมจีนในลอนดอนประกาศสนับสนุนเบาวิริงอย่างเต็มที่ในรัฐสภา ในเดือนเมษายน 1857 ลอร์ดเอลกินได้รับแต่งตั้งให้เป็นข้าหลวงใหญ่ประจำฮ่องกงแทนเบาวิริง กำลังทหารถูกส่งมาเพิ่มและเอลกินได้รับคำสั่งให้ดำเนินการแก้ไขสนธิสัญญากับจีนให้ได้ ตอนนี้นำฝรั่งเศสเองก็สนับสนุนอังกฤษในการบังคับจีน มีการวางแผนยุทธนาวีร่วมกันระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสในบริเวณชายฝั่งของจีน หลังจากที่มีการเจรจาล้มเหลว กองทัพผสมของสองมหาอำนาจยุโรปก็โจมตีจีนในปลายปีนั้น ข้าหลวงจีนแยะหมิงเจิงถูกจับและส่งไปกักขังในอินเดีย เขาถึงแก่กรรมที่นั่น หลังจากที่ยพยายามอดอาหารให้ตาย กองทัพผสมยึดกวางตุ้งได้ เป้าหมายต่อไปคือการบังคับให้ปักกิ่งยอมรับข้อเสนองของอังกฤษ

สนธิสัญญาเทียนสินลงนามในวันที่ 26 กรกฎาคม 1858 ข้อสำคัญๆ คือการยอมรับให้มีเจ้าหน้าที่การทูตอังกฤษพำนักในกรุงปักกิ่ง เมืองท่าใหม่อีกสิบแห่งเปิดออก ชาวต่างชาติเดินทางเข้าไปในดินแดนข้างในของจีนได้ ภาษีผ่านด่านไม่ให้สูงเกิน 2.5 เสียค่าประติมากรรมสงคราม มิซซันนารีมีเสรีภาพ

ในการเดินทางทั่วประเทศ และในที่สุดการค้าฝิ่นเป็นสิ่งถูกต้องตามกฎหมาย จากนั้นอังกฤษแต่งตั้งผู้แทนการค้าให้เดินทางไปเจรจาอย่างเป็นทางการกับ ปักกิ่ง การเดินทางเรือเข้าไปไม่ได้แจ้งให้ฝ่ายจีนทราบก่อน จึงเกิดปะทะกันที่ปากแม่น้ำไปโห ปรากฏว่าป้อมทหารจีนและแม่ทัพมงโกลเพิ่งติดตั้งปืนและอาวุธทันสมัย จึงสามารถทำลายกำลังทางเรือของอังกฤษชุดนั้นลงไปเสียหายและตายไปหลายร้อยคน เป็นความพ่ายแพ้ของอังกฤษอย่างไม่น่าเชื่อ

รัฐบาลอังกฤษโกรธมาก ประณามการกระทำของทหารจีน และส่งกำลังทหารให้ดำเนินการขึ้นเด็ดขาด กองกำลังผสมสองประเทศมีถึง 20,000 คนในที่สุดทำลายป้อมนั้นได้ และเข้าบุกยึดเมืองเทียนสินไว้ เมื่อการเจรจาไม่เป็นผล เอลกินตัดสินใจทำการส่งสอนจีนอย่างหนักหน่วงที่สุด นั่นคือการให้โจมตีและเผาพระราชวังฤดูร้อนเสียเลย ในที่สุดพระราชวังก็ถูกเผาในวันที่ 18 และ 19 ตุลาคม 1860 เป็นการทำลายทางวัฒนธรรมครั้งยิ่งใหญ่ครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์โลก เอลกินอ้างว่าเขาไม่มีทางเลือกอื่น

เป็นอันว่าในที่สุด กำแพงเมืองจีนก็ถูกเปิดออกอย่างเต็มที่และทุนอุตสาหกรรมก็มีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการสร้างผลประโยชน์จากจีนให้ได้มากที่สุด จากนั้นนโยบายการค้าเสรีที่ดูสันติและศิวิไลซ์ ประเทศจีนที่เคยเป็นศูนย์กลางของโลกและอารยธรรม ต้องกลายเป็นอาณานิคมที่ "ปาเถื่อนและไร้อารยธรรม" การปกครองถูกทำให้กระจายและแตกเป็นเสี่ยงๆ เกิดระบบการค้าเมืองท่าตามสัญญา (treaty port system) ที่อยู่ในมือและอำนาจของมหาอำนาจตะวันตก ประชาชนจีนกลายเป็นอนารยชนและคนที่ถูกดูถูกไปทั่วโลก ศูนย์กลางต้องเสียศูนย์เพราะลัทธิการค้าเสรี

บทวิเคราะห์

หลายคนมีความเชื่ออย่างค่อนข้างมีน้ำหนักและฟังเหตุเป็นผลอย่างยิ่งว่าการเปิดการค้าเสรีมีแต่จะทำให้ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ เพราะเรื่องอะไรจะให้คนที่ไม่ถนัดไปทำการผลิตสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ ควรปล่อยให้ตลาดเป็นผู้กำหนดและคัดเลือกว่าใครควรจะทำและผลิตอะไรที่ไหนเมื่อไรและอย่างไร รัฐบาลทุกประเทศก็ไม่ควรปิดกั้นด้วยการออกกฎหมายหรือมาตรการขวางกั้นการ

ลงทุนและค้าขายต่างๆของคนทั่วโลก ฟังดูแล้วเป็นตรรกะที่ไม่น่าจะเป็นพิษ เป็นภัยแก่ใคร ทำไม่ถึงมีคนโจมตีและคัดค้านมาตลอดตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 มาถึง 21 ปัจจุบันนี้

ข้อเท็จจริงจากอดีตในยุคแรกของการขยายการค้าเสรีไปทั่วโลก ก็คือว่าการผลิตและการค้าต่างๆ ไม่ได้เดินไปตามตรรกะที่ควรจะเป็นและที่นักการเมืองเสรีนิยมฝันกันไว้มากมาย นั่นคือเมื่อตลาดและหนทางของการผลิตเปิดกว้างอย่างเสรีที่สุด หลังจากการใช้กำลังทหารบังคับจีนและประเทศอื่นๆ ทั่วเอเชียแล้ว ปรากฏว่าสินค้าที่ผลิตและดำเนินการตามหลักการอุตสาหกรรมจริงๆ ไม่สามารถเอาชนะและกุมตลาดใหญ่ๆ ได้ตามความคาดหมาย ในกรณีนี้ก็คือสินค้าที่เสพยาติเช่นฝิ่น กลับเป็นสินค้าที่มีตลาดใหญ่ที่สุด เพราะมันเสพยาตินั่นเอง ไม่ได้มีตรรกะหรือเหตุผลของลัทธิเศรษฐศาสตร์อะไรสักอย่างมารองรับ ไม่ใช่เพราะทำการตลาดหรือประชาสัมพันธ์ ตรงกันข้ามปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาก็คือการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในระบบทุนของประเทศอุตสาหกรรมทั้งหลายอย่างถ้วนหน้า

หลังจากการทำสนธิสัญญานานกิง 1843 วัฏจักรของระบบทุนก็นำไปสู่การเกิดวิกฤตทั่วหน้าในปี 1847 เพราะเกิดการเก็งกำไรที่ผิดๆ จากการเห็นตลาดเมืองจีนและอื่นๆ ในเอเชียเปิดออกรับสินค้าอย่างไร้ขีดจำกัด การขยายการผลิตแบบทุนนิยมไปทุกแห่งที่ไปและทำได้ มีแต่นำไปสู่การทำลายระบบการผลิตเดิมแบบชุมชน ทำลายระบบสังคมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน ให้เข้ามาขายแรงงานในเมืองและในโรงงาน เกิดปัญหาสังคมต่างๆ มากมาย และสิ่งที่ตามมาหรือนำมาก็คือการแพร่ระบาดของฝิ่นและการเสพยาฝิ่นในหมู่ชนชั้นกรรมกรกว้างขวางมากยิ่งขึ้น นี่เองคือการสะสมทุนตัวจริง ที่ในระยะยาวก็หนุนช่วยการขยายภาคธุรกิจทุนนิยมอื่นๆ ออกไป ดังนั้นมาร์กซจึงสรุปว่า ผลสำเร็จจากการทำสงครามฝิ่นครั้งแรกนั้น คือการเพิ่มการค้าฝิ่นให้สูงมากขึ้น ในขณะที่ก็สร้างความลำบากและอุปสรรคให้แก่การค้าที่ถูกต้องตามกฎหมายทั้งหลาย ทำนองเดียวกัน ผลจากการทำสงครามฝิ่นครั้งที่ 2 ก็นำมาสู่วิกฤตเศรษฐกิจในประเทศทุนนิยมทั้งหลายในปี 1857 รวมทั้งสหรัฐฯ ด้วย มาร์กซไม่เห็นด้วยกับการค้าเสรีเพราะเขาไม่เชื่อในตรรกะและเหตุผล

ของระบบทุนนิยม แต่เขาไม่คำนึงกระแสสังคมสมัยนั้นที่สนับสนุนการค้าเสรีด้วยความเชื่อดังกล่าวแล้ว เขามองว่าด้วยธาตุแท้ของระบบทุนที่เป็นอยู่นี้ การเปิดให้มีการค้าเสรีก็เป็นเงื่อนไขที่ดีเหมือนกัน เพราะมันจะได้ช่วยทำให้วิกฤตเศรษฐกิจระบบทุนนิยมเป็นจริงและให้บทเรียนแก่ประชาชนมากขึ้น ว่าหนทางสุดท้ายในการต่อสู้กับระบบทุนคือการปฏิวัติระบบนี้นั่นเอง

ดังที่เขาและเองเกลส์ได้เขียนอธิบายไว้ในเอกสารสำคัญที่คลาสสิกยิ่งแก่วงการนักรบคอมมิวนิสต์ *Communist Manifesto 1848* ความตอนหนึ่งว่า

"เนื่องจากได้เปิดตลาดโลกขึ้น ชนชั้นนายทุนจึงทำให้การผลิตและการอุปโภคบริโภคของประเทศทั้งปวงมีลักษณะทั่วโลก ไม่ว่าพวกปฏิภิกิริยาจะเสียหายเพียงไรก็ตาม ชนชั้นนายทุนก็ยังคงขุดรากฐานแห่งชาติอันเป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรมออกเสีย อุตสาหกรรมแห่งชาติอันเก่าแก่ถูกทำลายไป หรือยังคงถูกทำลายอยู่ทุกวัน มันถูกอุตสาหกรรมใหม่ก็ดักกันออกไป การสร้างอุตสาหกรรมใหม่ขึ้นได้กลายเป็นปัญหาความตายของประชาชาติอารยะทั้งปวงแล้ว สิ่งซึ่งอุตสาหกรรมเหล่านี้นำมาแปรรูปนั้นไม่ใช่วัตถุดิบในท้องถื่นของตน หากเป็นวัตถุดิบที่มาจากเขตแคว้นอันไกลแสนไกล ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่สนองการอุปโภคบริโภคในประเทศเท่านั้น หากยังสนองการอุปโภคบริโภคในที่ต่างๆ ทั่วโลกไปพร้อมกันด้วยความต้องการแบบเก่าที่สนองโดยผลิตภัณฑ์ในประเทศได้ถูกแทนที่โดยความต้องการแบบใหม่ที่สนองโดยผลิตภัณฑ์จากประเทศและเขตแคว้นอันไกลแสนไกล ภาวะที่ผลิตเลี้ยงตัวเองปิดประตูอยู่ตามลำพังเฉพาะท้องถื่นและเฉพาะชาติอย่างแต่ก่อน ได้ถูกแทนที่โดยการไปมาหาสู่กันและการพึ่งพาอาศัยกันของประชาชาติต่างๆ ในทุกๆ ด้าน การผลิตทางด้านวัตถุเป็นเช่นนี้ การผลิตทางด้านจิตใจก็เช่นเดียวกัน ผลผลิตทางจิตใจของแต่ละประชาชาติได้กลายเป็นสมบัติร่วมกัน ลักษณะด้านเดียวและลักษณะจำกัดทางประชาชาติกลายเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยิ่งขึ้นทุกที ดังนั้น วรรณคดีของประชาชาติและของท้องถื่นมากมายจึงได้ก่อรูปขึ้นเป็นวรรณคดีแห่งโลก (หมายถึงวรรณกรรมด้านวิทยาศาสตร์ ศิลปะ ปรัชญา เป็นต้น-ผู้แปล)

เนื่องจากเครื่องมือการผลิตทั้งปวงได้รับการปรับปรุงอย่างรวดเร็ว และเนื่องจากการคมนาคมมีความสะดวกอย่างยิ่ง ชนชั้นนายทุนจึงได้ตั้งประชาชาติทั้งปวงแม้กระทั่งประชาชาติที่ป่าเถื่อนที่สุดเข้ามาสู่อารยธรรม สินค้าราคาถูกของชนชั้นนี้คือปืนใหญ่ขนาดหนักที่ชนชั้นนี้ใช้ฆ่าทั้งหลายกำแพงยักษ์ทุกแห่งลงและพิชิตจิตใจที่เคียดแค้นต่างชาติอย่างลึกซึ้งที่สุดของคนป่าเถื่อน. ชนชั้นนี้มีบับบังคับให้ประชาชาติทั้งปวง--ถ้าประชาชาติเหล่านั้นไม่ต้องการดับสูญ-ใช้แบบวิธีการผลิตของชนชั้นนายทุน ชนชั้นนี้มีบับบังคับประชาชาติเหล่านั้นให้ดำเนินสิ่งที่เรียกว่าระบอบอารยธรรมในหมู่พวกเขาเอง ซึ่งก็คือกลายเป็นนายทุน กล่าวโดยสรุปก็คือ ชนชั้นนี้สร้างโลกของตนขึ้นโลกหนึ่งตามรูปโฉมของตนเอง

ชนชั้นนายทุนทำให้ชนบทต้องยอมขึ้นต่อการปกครองของเมือง ชนชั้นนี้ได้สร้างเมืองอันใหญ่โตขึ้น ได้ทำให้ประชากรในเมืองเพิ่มมากกว่าประชากรในชนบทมากมาย อันเป็นเหตุให้พลเมืองจำนวนมากพอลุ่ส่วนหนึ่งพ้นจากภาวะโง่เง่าของชีวิตชนบท เช่นเดียวกับที่ชนชั้นนี้ทำให้ชนบทขึ้นต่อเมือง ชนชั้นนี้ได้ทำให้อารยประเทศและกิ่งอารยประเทศขึ้นต่ออารยประเทศ ทำให้ประชาชาติแห่งชาวนาขึ้นต่อประชาชาติแห่งชนชั้นนายทุน ทำให้ตะวันออกขึ้นต่อตะวันตก"

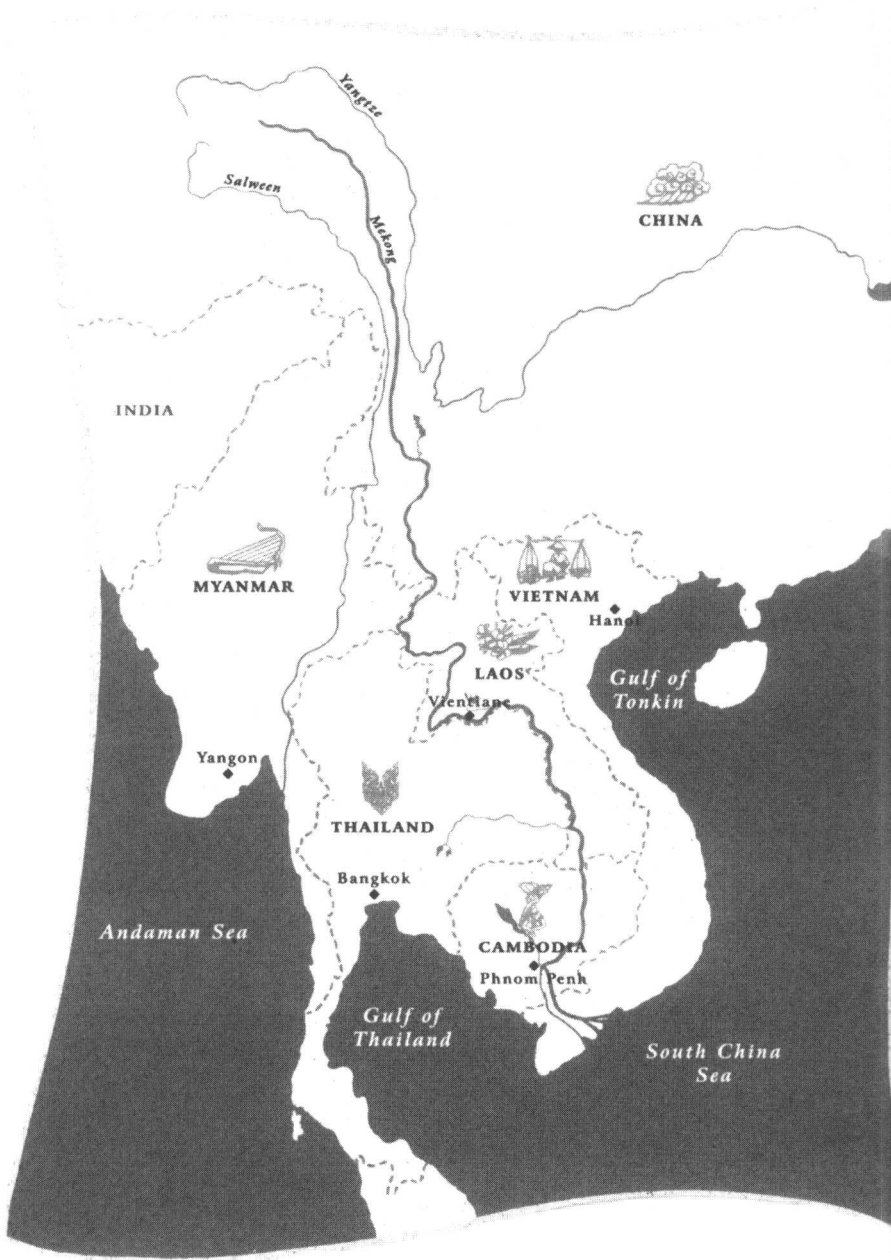
.....
ชนชั้นนายทุนสร้างภาวะการปกครองที่เป็นเอกภาพขึ้น เนื่องจากทำลายภาวะกระจัดกระจายของปัจจัยการผลิต ของทรัพย์สินและของประชากรมากขึ้น ทำให้ปัจจัยการผลิตรวมศูนย์ขึ้น ทรัพย์สินอยู่ในมือคนส่วนน้อย ผลก็คือการรวมศูนย์ทางการเมือง เขตแดนวันต่างๆ ที่เป็นแค่พันธมิตรผลประโยชน์ต่างกัน กฎหมายต่างกัน รัฐบาลต่างกัน ระบบภาษีศุลกากรต่างกันเวลานี้ได้รวมกันขึ้นเป็นประเทศประเทศหนึ่ง ที่มีรัฐบาลเป็นเอกภาพ มีกฎหมายที่เป็นเอกภาพ ผลประโยชน์ทางชนชั้นของประชาชาติที่เป็นเอกภาพและระบบภาษีศุลกากรที่เป็นเอกภาพแล้ว (น. 62)

หลังการผลิตนายทุนทำลายระบบการผลิตแบบศักดินา ที่ขัดขวางการผลิต เป็นเครื่องพันธนาการผูกมัดการผลิต ต้องถูกทำลาย

"สิ่งที่เข้ามาแทนที่ก็คือการแก่งแย่งแข่งขันอย่างเสรีตลอดจนระบอบทางสังคม ทางการเมืองซึ่งสอดคล้องกับการแก่งแย่งแข่งขันอย่างเสรี และการปกครองทางเศรษฐกิจและการปกครองทางการเมืองของชนชั้นนายทุน" (64)⁸

ในช่วงการทำลายระบอบกรรมสิทธิ์ระบบศักดินานี้เอง ระบบทุนได้ทำลายอุปสรรคเก่า และสร้างการแข่งขันที่เรียกว่า "การค้าเสรี" ขึ้นมา เพื่อนำไปสู่การเปิดตลาดใหม่ และทำให้ตลาดเก่าเป็นประโยชน์มากที่สุด นั่นคือ การทำให้ประเทศที่มีศักยภาพตกเป็นอาณานิคมหรือตลาดใหม่

ในยุคทุนนิยมที่พัฒนาแล้ว หรือแม้หลังระบบทุนนิยม ความสัมพันธ์ของชนชั้นนายทุนได้ขยายหลากหลายไปมาก พลังการผลิตได้ขยายไป แต่ไม่เป็นพันธมิตรในความสัมพันธ์ของชนชั้นนายทุนดังเช่นในยุคการค้าเสรียุคแรก เพราะตลาดเปิดออกกว้างและมากกว่า สินค้ามีหลากหลายและผลิตโดยเทคโนโลยีที่ต่างจากยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมยุคแรกอย่างมาก หนทางและวิธีการสร้างตลาดใหม่ๆ จึงแตกต่างและหลากหลายกว่าในอดีต การใช้กำลังบังคับจากศูนย์กลางทุนนิยมด้วยพล็อตเรื่องธรรมชาติอาจไม่ทำให้คนเชื่อและยอมรับได้อีกต่อไป แต่การเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของสงครามต่อต้านการก่อการร้ายที่นำโดยสหรัฐฯ ในขณะที่สหรัฐฯ และสหภาพยุโรปก็เร่งมือในการเปิดตลาดและการค้าเสรี ก็ไม่ใช่เรื่องบังเอิญหรือคนละเรื่องไปเสียทีเดียว

ทัศนศึกษา

ลุ่มน้ำโขง : วิกฤติ การพัฒนา และทางออก

The Mekong Basin: Crisis - Development - Alternatives

วันศุกร์ที่ 27 - วันเสาร์ที่ 28 มกราคม 2549

27 มกราคม 2549 หนองคาย - เวียงจันทน์ (อาหารกลางวัน, เย็น)

ท่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว เคลียร์เอกสารข้ามสะพานไปฝั่งสาธารณรัฐประชาชนลาว

เคลียร์เอกสารที่ตรวจคนเข้าเมืองลาว

เดินทางเข้านครเวียงจันทน์ (ระยะทาง 24 กม.)

วัดสี่เมือง ศาลพระเจ้าแม่สี่-หลักเมืองเวียงจันทน์

อนุสาวรีย์พระเจ้าสีสว่างวง เจ้ามหาชีวิตองค์สุดท้าย

ตลาดเช้า ซื้อสินค้าที่ตกกรรมลาวทั้งผ้าไหม-เครื่องเงิน

ตลาดจีน สินค้ามาจากจีนมากมาย

รับประทานอาหารกลางวันใน นครหลวงเวียงจันทน์

หอพระแก้ว ที่เคยประดิษฐานพระแก้วมรกต 212 ปี

หอคำ ผ่านขมสถานที่ตั้งทำเนียบรัฐบาลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับตอนเปิดสะพานไทย-ลาว

ประตูลุย ถ่ายรูปที่ระลึก หน้าศิลปกรรมล้านช้างซึ่งสร้างเลียนแบบอาร์คเดอไทร์อิม-ฝรั่งเศส

วัดพระธาตุหลวง เข้าชมพระอารามหลวงคู่นครเวียงจันทน์ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ

พระพุทธเจ้า สร้างพร้อมกับพระธาตุพนม พระธาตุบังพวน พระธาตุกลางน้ำโขงที่หนองคาย

อนุสาวรีย์พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช กรมหมื่นผู้ครองทั้งล้านนาและล้านช้างผู้เป็นพระสหาย

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พระสวามีพระศรีสุริโยทัย) ผู้ร่วมกันสร้างพระเจดีย์ศรีสองรักเพื่อต่อต้าน

พระเจ้าบุเรงนอง

พิพิธภัณฑ์ท่านโกสอพนมวิหาร บรรยายชีวประวัติ-เครื่องใช้ส่วนตัวของผู้สร้างประเทศลาวใหม่

เช็กอินเข้าพักที่โรงแรมล้านช้าง ในกรุงเวียงจันทน์ จากนั้นพักผ่อนตามอัธยาศัย

รับประทานอาหารเย็นที่ภัตตาคารแม่ของ

28 มกราคม 2549 เวียงจันทน์ - เขื่อนน้ำงึม - หนองคาย (อาหารเช้า, กลางวัน)

อาหารเช้าที่โรงแรม เก็บสัมภาระขึ้นรถ / เช็กเอาท์ออกจากโรงแรม

เดินทางจากโรงแรมที่เวียงจันทน์ ผ่านหมู่บ้านชนบท มุ่งสู่เขื่อนไฟฟ้าน้ำงึม (ระยะทาง 80 กม.)

ถึงเขื่อนไฟฟ้าน้ำงึม

- ชมแม่น้ำ 2 สี สีหนึ่งใสสะอาด ฟุ้งทะเลัก เขียวกรากออกมาจากเขื่อนน้ำงึม อีกสีหนึ่งขุ่นข้น โทลรินอยู่ในแม่น้ำงึม แม่น้ำ 2 สี ที่แบ่งเขตแดน อย่างละครึ่งในแม่น้ำสายเดียวกัน
- ล่องเรือชมทัศนียภาพกว้างไกล ที่เขื่อนน้ำงึม

รับประทานอาหารกลางวัน ที่ร้านอาหารริมเขื่อน ลิ้มรสปลาสดๆ จากชาวประมงพื้นบ้านที่จับได้

จากเขื่อนน้ำงึม แล้วนำมาขายให้ร้านอาหาร

ออกจากเขื่อนน้ำงึม กลับสู่กรุงเวียงจันทน์

ถึงเวียงจันทน์ มุ่งสู่ท่าน ค.ม.ลาว เคลียร์เอกสารขาออกจากฝั่งลาว

- ซื้อบั้งสินค้าปลอดภาษี ราคาถูก ที่ร้านค้าปลอดภาษีลาว
- เดินทางกลับสู่ฝั่งไทย

การสัมมนาวิชาการ-Seminar

ลุ่มน้ำโขง: วิกฤติ การพัฒนา และทางออก

The Mekong Basin: Crisis, Development, Alternatives

วันพุธที่ 25 - วันพฤหัสบดีที่ 26 มกราคม 2549 / 25-26 January 2006

ณ ห้องประชุม โรงแรมรอยัล แม็โขง หนองคาย / Royal Mekong Hotel, Nong Khai

วันพุธที่ 25 มกราคม 2549

- 09.00 น. เปิดการสัมมนาโดย พล.ต.อ.เอก สารสิน ประธานสภามหาวิทยาลัยขอนแก่น และประธานมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย
- 09.15 น. ปาฐกถาเรื่อง "จีน: มิติทางเศรษฐกิจ" โดย ดร. พิสิฐฐู ภัคเกษม
- 10.00 น. พักรับประทานอาหารว่าง
- 10.30 น. "การค้าเสรี : จากสงครามเย็นถึง FTA" โดย ดร.วีระ สมบูรณ์ คุณมนตรี เศรษฐศิริโรจน์ ดร.ธนศ อภรณ์สุวรรณ อ.เบญจรัตน์ แซ่ฉั่ว ดร.พิภพ อูธร *ดำเนินรายการ*
- 12.30 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
- 13.30 น. ชมภาพยนตร์ (ต้องห้าม) "ทองปาน" (ครบรอบ 2518-48 ปี) เสนอประเด็นโดย อ.ทรงยศ แวงหงษ์ คุณไพจง ไทลสฤต คุณไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ
- 15.00 น. พักรับประทานอาหารว่าง
- 15.30 น. "เขื่อน-ถนน : การพัฒนาและโลกาภิวัตน์" โดย ดร.ไตรศักดิ์ ชุนหวัด ณ.ศ.ไชยันต์ รัชชกุล คุณเพียรพร ดีเทศน์ ดร.กัมปนาท ภัคดีกุล ดร.ศรีประภา เพชรมีศรี *ดำเนินรายการ*
- 17.30 น. ปิดการสัมมนาประจำวัน
- 18.30 น. อาหารค่ำ ชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง และปาฐกถาพิเศษโดย คุณสุจิตต์ วงษ์เทศ

วันพฤหัสบดีที่ 26 มกราคม 2549

- 09.00 น. ปาฐกถาพิเศษ "ความหลากหลายทางนโยบายและความเป็นไปได้" โดย ศ.ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์
- 09.30 น. "ลุ่มน้ำโขง: ความหลากหลายทาง" โดย ดร.ราญ ฤนาท อ.ยุกติ มุกตร.สุมิตร ปิติพัฒน์ ดร.เยาวลักษณ์ อภิชาติวัฒนถก *ดำเนินรายการ*
- 11.00 น. พักรับประทานอาหารว่าง
- 11.15 น. "การค้ามนุษย์ข้ามแดนใน GMS" โดย ร.กฤษฎา ชาวนิจกุล ณ.ศ.สุชาวัฒน์ อภิปราย และ*ดำเนินรายการ*
- 12.15 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
- 13.15 น. "ภาพลักษณ์แม่น้ำโขงและผู้คน" โดย อ.กำจร หลุยยะพงศ์ อ.ทรงยศ
- 14.00 น. "ลุ่มน้ำโขง : มิติทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม" โดยคณะสำรวจ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ณ.ศ.ธีระศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ คุณธนาพล อิวสฤต อ.อัศวพร.ศ.ดร.สุวิทย์ เลหาศิริวงศ์ *ดำเนินรายการ*
- 16.00 น. ปัจฉิมกถา "ลุ่มน้ำโขง: วิกฤติทางออก" โดย ศ.เด่นที่ จามริก
- 16.30 น. ปิดการสัมมนา *พิธีกรตลอดงาน* อ.สมฤทธิ ลิขิต

จัดโดย มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย

บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย

สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สำนักงานสิทธิมนุษยชนศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สมาคมหอจดหมายเหตุไทย

